

signifiquen precisament 'en va', car és en la trad. del II Manament 'no diràs el nom de Déu en va'. Ara bé, reparem que si ho portàvem a títol de reforç això tant o més pot influir en el sentit de fortificar la nostra resistència crítica, car demostra més aviat la facilitat de les meres paronímies, de les convergències accidentals: d'una banda la forma fonètica del mot prussià és inconciliable amb la de l'irlandès, i per tant l'un no reforça l'altra, sinó que plantegen un dilema: o l'un o l'altre. Si en cèltic topàvem amb la *m*-, ací totem amb la *-nd-*, la *-n-* ens fa nosa. A aquest mot prussià no li sabem etimologia (res en Pok., *IEW*) i no veig coses semblants en les altres llengües baltoeslaves, ni cap pista animadora.¹ No sembla, doncs, que es pugui insistir per la banda del mot prussià.

I per la de l'irl., potser encara hi ha menys solidesa, en el nivell apriorístic. Primerament una *-d-* irlandesa és *-ð-* etimològica, no pas una *-r-* sonoritzada: per tant si interdependència hi ha amb el gr. *μάτην* és només parcial, de la síl·laba inicial *ma-*, però si de cas s'hauria de pensar en amplifícacions radicals diferents, *-r-* ací i *-ð-* allà; ara bé això debilita la força d'aqueixa semblança pre-romana, en el que tingui d'induidora d'una etimologia diferent; d'altra banda una *-ð-* paleocèltica, no serviria com a base etimològica de la *-d-* catalana-occitana. En fi, Pok., *IEW*, separa etimològicament el grup grec dels mots irlandesos posant els uns en una arrel (693.9) i els altres en una altra (695.7), no ajunta amb l'irl. *in-madae* més que pocs altres mots cèltics, i de sentit força allunyat (bret. ant. *in madau* 'a fons, daltabaix', ky. *maddew* 'excusar, perdonar', irl. ant. *maidim* 'em trenco, m'escmicolo', en relació amb el ll. *madere* 'estar xop, humitejar-se'); en un mot: ja des del punt de vista cèltic aquesta etimologia fóra impracticable.

De la certitud de l'etimologia àrabiga, en canvi, ens acabaran de convèncer les formes dels dialectes baixitalians, assenyalades per Schuchardt. És clar, en efecte, que hi ha una relació entre el cast. *en balde* i el cat. *en bades*, d'una banda, amb el sic. *ammàtula* 'inútil', emprat per Pirandello, en la seva comèdia *Liola* en el dialecte de Girgento a Sicília (Mangò, *Tea. Sicil.*, 1961, p. 367). Schuchardt aplegà (*ZRPb.* xxxii, 1909, 465ss.) un bon nombre d'aqueixes formes sud-italianes: sic. (*a*)*mmàtula*, calabr. *mbàtula*, *nvàtulu*, *mmàttulu*, nap. *mmàtula* 'sense èxit, no reixit'.

És evident que ací tenim una forma força paral·lela del cast. *en balde*, cat. *en bades*, i aquí sí que no podem pas dubtar que la *-l-* suditaliana reflecteixi directament la *-l* àrabiga; com que la labial oral *b* està conservada en les formes calabreses *nvàtulu* i *mbàtula* i l'assimilació *-mb-* > *-mm-* està perfectament en regla segons la fonètica dels dialectes del mezzogiorno, és evident que totes aquestes formes postulen indirectament l'ètimon àrabic defensat, i per tant indirectament asseguruen l'etimologia àrabiga de tot.

D'altra banda citava sd. *debàdas* i *indebadas* 'sense èxit' en el Campidano, i el mateix i alhora 'gratis' en el Logudoro, adonant-se, però, que el mot sard era

un manlleu del català; altrament allà hi ha també, en el Nord, el gallurès *dibbata* (Tallgren, *Glanures* iv, 73), el qual, però, pot ser així mateix un manlleu del català amb ultracorrecció de la *-d-* catalana (o ajudant-hi la influència de la desinència *-ata*). Hi afegia, encara, Schuchardt el genov. *de badda* 'gratis', i milanès ant. *in bada* 'sense èxit', que ja es donen la mà amb l'oc. *de bada*, i aquest es prolonga cap al Nord fins al frprov. *dé bada* propi de tota la Suïssa francesa.

Concloem, doncs, que l'etimologia àrabiga es pot mantenir com a segura. I aclarim només que la forma *bada* que el mot revestí en llengua d'oc i aquests altres parlars veïns, sense excloure'n ni el català, es deu a la influència del mot purament romànic *bada* 'aguait, guaita'. En assimilar-se la gent romànica aquest adverbi estranger, cercaren d'interpretar-se'l com a matèria romànica: sense necessitat de forçar gaire les idees es podia entendre en rigor que el qui estava *en bades* o *en bada*, o sigui 'sense fer res', 'inútilment', es mantenia vagament a l'aguait de qualsevol cosa, badocament esperant que li caiguessin les figures de l'arbre a la boca, per dir-ho així.

Fóra a tort de mantenir alguna incredulitat davant el fet que un mot de sentit tan important com un adverbi de sentit abstracte i bàsic pugui venir de l'àrab. Justament és notable la gran quantitat d'adverbis àrabs que vàrem assimilar la gent romànica: *marras, basta, en doina, a la babalà, a balquena, a betzeŷ, balaŷi* (*BALAFIAR*): l'expressió verbalment enèrgica i ultra-expressiva de la conversa dels moros i moriscos es prestava a l'adopció ocasional d'aqueixos termes; que, usats de primer només en ambients lingüístics fronterers o barrejadissos, eren imitats per molts més, gràcies a llur extraordinària força expressiva, i acabaven per generalitzar-se.

¹ Com a màxim pensariem en *perbandan* (Cat. I), *perbandanan* (Cat. II) o *perbandāsan* 'temptació' (en *ne nos inducas in temptationem*). En l'aspecte semàntic, tampoc no es pot dir que això sigui gaire convincent (no inconcebible), i encara menys una relació amb el lit. *bandà* 'ramat de bestiar' i els mots de la família de *bhendi-* 'lligar'.

Debaix, V. *baix*: observem que la cita de Llull amb què comença l'article d'*AlcM* és falsa: mai Llull no va usar *debaix* en cap de les seves obres; la verificació amb el text de *Blanquerna* no és realitzable, segurament per err. tip. en la cita 1,17 (no hi ha tal pasatge en aquest capítol ni en aquest foli); es pot assegurar, en tot-cas, que això deu ser tret de l'ed. Bonllavi (València, 1521), modernitzada i deturpada pel desaprensiu publicador. Com és sabut *debaix* és una forma acastellanada que cal evitar, per més que es trobi en escrits del S. XVII i fins en algun del XVI, de llenguatge impur *Debaixada, debaixar*, V. *baix*

DEBANAR, del ll. vg. **DEPANARE* id., derivat del ll. *PĀNUS* 'fil de trama posat a la debanadora', i aquest, pres del gr. dòric *πᾶνος* (àtic *πῆνος, -ους*). □ 1.^a